

Filozofické základy vědeckého přístupu a jejich feministická kritika:FEMINISTICKÁ REFLEXE POZITIVISMU

Za zakladatele pozitivismu považujeme „otce“ sociologie – Augusta Comta. Ten zároveň s pojmenováním této vědy přišel s myšlenkou výzkumu, který bude založen na přesném měření, stejně jako přírodní vědy. Tak vznikl pozitivismus. (Babbie, 2001: 44) Výsledkem výzkumu v přírodních vědách jsou povětšinou numerická data. (O'Connell, 1994) Tzn. takový výzkum, jehož výsledkem jsou numerická data a v jehož rámci se přesně měří či „zaškatulkovává“, můžeme považovat za kvantitativní výzkum. A zde se dostáváme k feministické kritice.

Vědecké obory, kde se uplatňuje výzkum na základě přesného měření, tzn. vědy „objektivní“ (kam řadíme i pozitivistické metody), jsou obvykle označovány jako „silné“ (*hard*) a vědy používající spíše „subjektivní“ metody (většinou sociální vědy) jako „slabé“ (*soft*). To v nás evokuje genderové stereotypy, totiž, že muži jsou ti objektivní, logičtí a silní a ženy subjektivní, emocionální a slabé. (Hesse – Biber, Leavy & Yaiser, 2004: 6) Sandra Harding nazvala ženy bojující za zrušení sexismu ve vědě „feministické empiristky“ (*feminist empiricists*). Tyto ženy věřily, že se tak může stát, když: se budou striktně dodržovat principy pozitivismu a když budou ženy zahrnuty do výzkumného vzorku. Současnou vědu, která se dopouští sexismu, nazývají tzv. „špatnou vědou“ (*bad science*). (Hesse – Biber & kol., 2004: 9)

Feministické empiristky zpochybňují tradiční výzkum ve třech rovinách: Zaprvé výzkumník musí přezkoumat kontext objevu a obhájit jej. Zadruhé – kritizují genderové předsudky, které se objevují už v předmětu výzkumu. Jako příklad uvádí studii, která by se měla zabývat ženami v zaměstnání, což má být zkoumáno jako „sociální problém“. Už definice žen v zaměstnání jako sociálního problému, je problém. Alternativou by mohlo být například zkoumání spokojenosti žen v zaměstnání. Také kritizují to, že se androcentrismus a vztahy dominance v tradičním výzkumu vždy projeví. Zatřetí – ačkoli feministické empiristky tvrdí, že se sexismus z vědy vytratí, když se budou striktně dodržovat pozitivistické metody, uvědomují si, že tím, kdo vytvořil tyto tradiční metody, byli muži. (Hesse – Biber & kol., 2004: 9-10)

Tyto feministky byly více chápány a akceptovány než jiné formy feminismu, jelikož byly zastánkyněmi pozitivismu, což je v androcentrickém vědeckém světě uznávaná metoda.

Na druhé straně feministky zpochybňují pozitivistické metody jako takové a rozvíjí feministické epistemologické přístupy. Zpochybňují už pojmy jako je *paradigma* nebo „pohled na svět“ (*worldview*). Podle Thomase Kuhna – paradigma je „pohled na svět“, přes které je veškeré vědění filtrováno. V epistemologii neexistuje paradigma. Pozitivismus je postaven na paradigmatech, které se formují v rámci kultury a tím se tvoří a udržují hierarchie ve společnosti (patriarchát, elita, heterosexuality, atd.). (Hesse – Biber & kol., 2004: 11)

Feministky dále kritizují rozdělení „rolí“ ve výzkumu. Pozitivistická věda rozděluje účastníky výzkumu na „výzkumníka“ a „výzkumnou osobu“. Výzkumník má už automaticky „vyšší postavení“, jelikož on je ten, kdo je na straně vědění. Hierarchicky je tedy výše. Dochází tedy k nerovnému postavení obou osob, které feministky kritizují. To souvisí také s rozdělením na „racionální“ a „emocionální“ složku výzkumu, kde ten racionální je výzkumník a emocionální je zkoumaná osoba. Výzkumník je ten objektivní a neutrální. Feministická metoda je založena na hlubším pochopení zkoumaných osob, kde není zřejmé striktní oddělení výzkumníka a zkoumaného. Jedná se tedy spíše o kvalitativní metody výzkumu. (Hesse – Biber & kol., 2004: 12) Některé feministické odbornice (ale zdaleka ne všechny) věří, že kvalitativní výzkum je speciálně vhodný pro ženy jako výzkumnice a také pro řešení ženských otázek a že kvantitativní metody jsou reprezentací maskulinity. (O’Connell, 1994)

Feministické metody výzkumu jsou metody, při nichž výzkumník nemá žádné předsudky a není ničím ovlivněn. Víra, tradice, struktura a ideologie společnosti ovlivňují výzkumníka a následně výsledky výzkumu ve velké míře. Toho se snaží feministky vyvarovat. Feministkám se také nelíbí, že vědci vysvětlují, *jak* zkoumali toto téma, ale už nevysvětlují *proč*. Přispělo by to podle nich k většímu pochopení. (Hesse – Biber & kol., 2004: 13)

Feministické vědkyně mohou používat v rámci jednoho projektu několik metod. Mohou používat metody kvalitativního výzkumu: rozhovor nebo analýzu dokumentů; ale také používají (jak jsme si ukázali na příkladu feministických empiristek) klasické androcentrické kvantitativní metody. Často ovšem kombinují obě tyto metody dohromady. (Hesse – Biber & kol., 2004: 14-15)

Pozitivismus je směr založen mužem, dále rozvíjen muži (jelikož ženy ještě dlouhou dobu neměly možnost proniknout do vědecké obce), věda celkově je oblast, kde se mluví mužským jazykem a primárně je to oblast pro muže. Pochopitelně muži nemají valný zájem vpustit mezi sebe ženy, ke kterým chovají jisté předsudky. Feministická kritika je proto dle mého na místě, nicméně nemyslím si, že kvalitativní výzkum by měla být (a podle některých je) primárně feministická metoda, což můžeme ostatně vidět například u Bourdieu, jenž popisuje ve své přednášce tzv. zúčastněnou objektivaci velmi zajímavě. (2003)

Zdroje:

- Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Bourdieu, P. (2003). Zúčastněná objektivace: Huxleyho přednáška. *Biograf*. 30.
- Hesse – Biber, S. N., Leavy, P., Yaiser, M. L. (2004). *Feminist Perspectives on Social Research*. New York: Oxford University Press.
- O’Connell Davidson, J., Layder, D. (1994). *Methods Sex and Madness*. London: Routledge.

Až na některé nejasnosti v argumentaci se mi to zdá dobré, pěkně vystihujete podstatu feministického přístupu k nehierarchickým rozhovorům